

Examen VWO 2025

tijdvak 1
dinsdag 13 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 25 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 46 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 BookTok en young-adult boeken

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Young-adult boeken zijn boeken met een adolescent als hoofdpersoon. Deze boeken gaan over thema's die spelen in het leven van jongeren, zoals relaties, vriendschappen en het zoeken naar identiteit.

De populariteit van young-adult boeken is groot, onder meer door BookTok: een online gemeenschap op de sociale media-app TikTok waar sinds 2020 video's over boeken worden gedeeld. In tekst 1 is BookTokker Daniëlla Morcus aan het woord over BookTok.

Gebruik tekst 1.

- 2p **1** Leg uit dat Morcus haar identiteit beschrijft. Gebruik in je uitleg de woorden 'zichzelf' en 'groep' uit de omschrijving van het kernconcept identiteit en per woord informatie uit tekst 1.

Gebruik tekst 1.

Morcus typeert young-adult-liefhebbers als nerds.

- 2p **2** Beredeneer welk paradigma de veranderde betekenis van het woord nerd onder young-adult-liefhebbers kan beschrijven. Gebruik in je redenering een aanname van het gekozen paradigma en informatie uit tekst 1.

Gebruik tekst 1.

- 2p **3** Leg uit dat de young-adult-liefhebbers in Nederland een groep vormen. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept groepsvorming en informatie uit tekst 1.

Opgave 2 De meent en de oceaan

Bij deze opgave hoort tekst 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 1968 beschreef de Amerikaanse ecooloog Hardin een gedachtenexperiment: de 'tragedie van de meent' (the tragedy of the commons).

Het gedachtenexperiment speelt zich af op een meent, een bepaald stuk grond dat bedoeld is voor gemeenschappelijk gebruik. Een aantal herders, elk met een kudde schapen, gebruikt de meent om hun schapen te laten grazen. Elke herder wil zoveel mogelijk wol produceren en zal dus het aantal schapen in zijn kudde vergroten. Het nastreven van dat eigenbelang van elke herder zal echter onvermijdelijk leiden tot overbegrazing en daarmee tot uitputting van de gemeenschappelijke grond. Dat is de tragedie van de meent.

In 2023 sloten de VN-lidstaten een oceaانverdrag over het duurzaam beheer van de oceanen. De oceaan uit het VN-verdrag is vergelijkbaar met de meent uit het gedachtenexperiment.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

- 2p **4** Beredeneer of de herders in het gedachtenexperiment 'tragedie van de meent' met elkaar in conflict zijn. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept conflict en informatie uit de inleiding van deze opgave.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

Samenwerking tussen de herders zou een oplossing kunnen bieden voor de overbegrazing van de meent in het gedachtenexperiment 'tragedie van de meent'.

Effectieve samenwerking voldoet aan een aantal voorwaarden.

- 3p **5** Beredeneer welke **twee** voorwaarden nodig zijn voor samenwerking tussen de herders. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept samenwerking en informatie uit de inleiding van deze opgave;
 - twee voorwaarden voor effectieve samenwerking en per voorwaarde informatie uit de inleiding van deze opgave.

Zie de inleiding van deze opgave.

Het gedachtenexperiment 'tragedie van de meent' heeft overeenkomsten met een ander gedachtenexperiment: het dilemma van collectieve actie.

- 1p **6** Welke aanname van welk paradigma is in beide gedachtenexperimenten te herkennen?

Gebruik tekst 2.

Tekst 2 gaat over het bereikte akkoord van de VN over een verdrag dat de oceanen moet beschermen tegen vervuiling en overbevissing.

Het dilemma van collectieve actie gaat over het gedrag van freeriders.

- 2p 7 Beargumenteer of het VN-oceaanverdrag het dilemma van collectieve actie oplost. Gebruik in je argumentatie:
- een omschrijving van freeriders-gedrag;
 - een omschrijving van het dilemma van collectieve actie en informatie uit tekst 2.

Gebruik tekst 2.

- 2p 8 Beredeneer dat het sluiten van het VN-akkoord past bij de institutionalisering van het beheer van oceanen. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit tekst 2.

Zie tekst 2.

- 1p 9 Welke vorm van internationale samenwerking is te herkennen in het VN-oceaanverdrag?
- A bilateraal en intergouvernementeel
 - B bilateraal en supranationaal
 - C multilateraal en intergouvernementeel
 - D multilateraal en supranationaal

Gebruik tekst 2.

Er bestaat een aantal groepen theorieën dat het gedrag van staten verklaart. Een daarvan is de groep marxistische theorieën.

- 2p 10 Verklaar met een **andere** groep theorieën dat staten een akkoord hebben bereikt over het VN-oceaanverdrag. Gebruik in je verklaring de naam en een omschrijving van de gekozen groep theorieën en informatie uit tekst 2.

Gebruik tekst 2.

- 3p 11 Beredeneer dat het VN-oceaanverdrag een voorbeeld van globalisering is waarover zowel hyperglobalisten als andersglobalisten positief zullen zijn. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept globalisering;
 - een standpunt van hyperglobalisten en informatie uit tekst 2;
 - een standpunt van andersglobalisten en informatie uit tekst 2.

Opgave 3 Mensen en dingen

Bij deze opgave horen de teksten 3 en 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Socioloog Oosterbaan schrijft in het boek *Het leven van dingen* over de relatie tussen mensen en dingen. Dingen, zoals een museum, een telefoon en een tandenborstel, nemen volgens Oosterbaan een prominente plek in onze samenleving in. Zo kunnen in dingen bijvoorbeeld persoonlijke gedachten en politieke ideeën tot uitdrukking komen.

Gebruik regel 1 tot en met 8 van tekst 3.

De natiestaat is een samentrekking van de begrippen natie en staat.

- 1p 12 Leg uit dat politicoloog Anderson met zijn term 'imagined community' de nadruk legt op de natie. Gebruik in je uitleg een omschrijving van natie en informatie uit tekst 3.

In tekst 3 geeft archeoloog Olson aan dat de natiestaat niet denkbaar is zonder dingen. Voorbeelden daarvan zijn volgens Oosterbaan: grenspalen en wapens.

De interne soevereine macht van een staat heeft drie kenmerken.

- 2p 13 Leg voor grenspalen en wapens uit dat deze dingen bij een staat passen. Gebruik in je uitleg per ding een ander kenmerk van de interne soevereine macht van de staat.

Gebruik tekst 3.

Culturen kennen zowel materiële als immateriële aspecten.

In tekst 3 staan voorbeelden van beide aspecten van cultuur.

- 2p 14 Leg uit dat immateriële aspecten van cultuur gematerialiseerd kunnen zijn in dingen. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept cultuur;
 - een voorbeeld van een immaterieel aspect van cultuur uit tekst 3 en een voorbeeld van een bijpassend materieel aspect van cultuur uit tekst 3.

Gebruik tekst 4.

Er zijn drie vormen van socialisatie: primaire, secundaire en tertiaire socialisatie.

- 2p 15 Leg uit welke vorm van socialisatie te herkennen is in tekst 4, waarin Oosterbaan zijn tanden poetst met zijn elektrische tandenborstel. Gebruik in je uitleg:
- een vorm van socialisatie, een omschrijving daarvan en informatie uit tekst 4;
 - de omschrijving van het kernconcept socialisatie en informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

- 2p 16 Beredeneer dat de interactie tussen Oosterbaan en zijn elektrische tandenborstel past bij een gerationaliseerde samenleving. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept rationalisering en informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

Volgens socioloog Max Weber gaat rationalisering gepaard met een onttovering van de wereld.

- 2p 17 Beredeneer dat de interactie tussen Oosterbaan en zijn elektrische tandenborstel **niet** past bij de onttovering van de wereld. Gebruik in je redenering een omschrijving van Webers onttovering van de wereld en informatie uit tekst 4.

Opgave 4 Politiek vertrouwen

Bij deze opgave horen figuur 1 en de teksten 5 en 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) doet continu onderzoek naar de publieke opinie in Nederland. Het SCP voert daarvoor regelmatig enquêtes uit onder de Nederlandse bevolking. Met de enquêtes meet het SCP onder meer het politiek vertrouwen onder de Nederlandse bevolking. Deze opgave gaat over het vertrouwen dat burgers hebben in politici.

Gebruik figuur 1.

Figuur 1 laat de ontwikkeling zien van het politiek vertrouwen van 2008 tot en met 2021.

- 1p 18 Beoordeel of de correlatie sterk of zwak is tussen het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer en het vertrouwen van burgers in de regering. Gebruik in je beoordeling een omschrijving van correlatie en gegevens uit figuur 1.

Gebruik figuur 1.

Dat variabelen correleren is een voorwaarde voor causaliteit tussen twee variabelen.

- 2p 19 Beredeneer met een **andere** voorwaarde dat er **geen** causaliteit vast te stellen is tussen het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer en het vertrouwen van burgers in de regering. Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van causaliteit;
 - een voorwaarde voor causaliteit en gegevens uit figuur 1.

Zie figuur 1.

- 1p 20 Op welke vraag geeft de toelichting van figuur 1 antwoord?
Op de vraag
- A in welke mate de meting betrouwbaar is geweest.
 - B in welke mate de resultaten kunnen worden gegeneraliseerd.
 - C op welke wijze een variabele is geoperationaliseerd.
 - D welke hypothese met gegevens is getoetst.

Begin 2020 werd duidelijk dat een coronavirus zich snel in Nederland verspreidde. Er werd al gauw over een coronacrisis gesproken. De regering kondigde ingrijpende maatregelen af om de verspreiding van het virus tegen te gaan en de capaciteit van ziekenhuizen te vergroten. Veel van de maatregelen gingen direct in.

In het besluiten tot deze maatregelen is een barrière uit het barrièremodel te herkennen, namelijk het beslissen over beleidsmatige oplossingen. Het barrièremodel onderscheidt hindermacht en realisatiemacht.

- 2p 21 Beredeneer met een **andere** barrière welk type macht van de regering vergroot is door te spreken over een coronacrisis. Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van de gekozen barrière uit het barrièremodel;
 - een omschrijving van hindermacht of realisatiemacht.

Gebruik de inleiding van vraag 21 en figuur 1.

Er zijn verschillende bronnen van gezag, zoals de kwaliteiten die aan de actor worden toegeschreven.

Tussen eind 2019 en voorjaar 2020 verspreidde het coronavirus zich vanuit de wereld over heel Nederland.

- 2p 22 Geef met een **andere** bron van gezag een verklaring voor de verandering in het vertrouwen in de Tweede Kamer en de regering tijdens de verspreiding van het coronavirus. Gebruik in je verklaring:
- gegevens uit figuur 1 over de periode tussen eind 2019 en voorjaar 2020;
 - een bron van gezag en informatie uit de inleiding van vraag 21.

Gebruik tekst 5.

Polity is een van de drie aspecten van politiek.

- 1p 23 Geef aan op welk **ander** aspect van politiek de kritiek van een deel van de Nederlanders op de politiek zich richt. Gebruik in je antwoord het gekozen aspect en informatie uit tekst 5.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik tekst 5.

De politieke onvrede die het SCP constateert bij burgers is te zien als een signaal aan politieke partijen. Politieke partijen vervullen verschillende functies. Een daarvan is de aggregatiefunctie.

- 2p **24** Beredeneer voor een **andere** functie dat de politieke tevredenheid van burgers kan verbeteren als politieke partijen die functie beter vervullen. Gebruik in je redenering de naam en een omschrijving van de gekozen functie en informatie uit tekst 5.

Gebruik tekst 6.

In tekst 6 wordt gesteld dat het idee van 'de authentieke Nederlander' op gespannen voet staat met het pluralismebeginsel, namelijk de gedachte dat in een democratisch stelsel uiteenlopende opvattingen en levensbeschouwingen vertegenwoordigd worden.

- 2p **25** Leg deze stelling uit met de begrippen insluiting en uitsluiting. Gebruik in je uitleg per begrip een omschrijving en informatie uit tekst 6.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.